

Актуальні питання розвитку Збройних Сил

УДК 358.43

С.В. Лазебник, В.Г. Малюга, О.М. Місюра

Харківський національний університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

РОЗВИТОК ОПЕРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА, ФОРМ ТА СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПОВІТРЯНИХ СИЛ

В статті представлені погляди щодо розвитку оперативного мистецтва, форм та способів застосування Повітряних Сил з урахуванням сучасних тенденцій ведення збройної боротьби. Розкриті особливості трансформації збройної боротьби і, як наслідок, зміни в оперативному мистецтві виду Збройних Сил.

Ключові слова: війни, локальні конфлікти, стратегія, оперативне мистецтво, тактика, Повітряні Сили.

Вступ

Актуальність досліджень. Використання збройних сил для досягнення певної мети військовим шляхом – явище історичне. Це пов'язано з війнами, військовими або збройними конфліктами і їх специфічним змістом – збройною боротьбою. До застосування військової сили в більшості випадків вдавалися політики, коли ними були допущені помилки, і інші невоєнні форми і способи вже не приводили до потрібного результату. Збройна боротьба, як основна форма боротьби у війні, завжди вимагала високої організації застосування збройних сил, без якої практично неможливо досягти поставлених цілей.

Багато разів мінялися форми і способи збройної боротьби, їх зміст і значущість. Проте головною рушійною силою воєн і конфліктів була зброя. Не змінилося це положення і зараз. Для всіх поколінь воєн було характерне поєднання нової зброї і нових методів їх ведення. І всякий раз збройні сили найбільш розвинених країн, що прийняли на озброєння нову зброю, повинні були готуватися до нових воєн, а останні, що не мають такої зброї, вимушені були пристосовуватися до зміни форм і способів збройної боротьби і війни в цілому. Головним завданням військ завжди була підготовка до майбутньої війни, проте дуже часто їх готували до минулої війни. Передбачення майбутньої війни – завдання не тільки військових учених і не тільки збройних сил. Це загальнодержавне завдання, оскільки з кожним новим поколінням воєн вирішувати його стає все важче.

Метою статті є дослідження тенденцій розвитку оперативного мистецтва та трансформації форм і способів застосування Повітряних Сил.

Виклад основного матеріалу

Оперативне мистецтво, як складова воєнного мистецтва охоплює питання теорії й практики підготовки й ведення спільних і самостійних операцій і бойових дій оперативними об'єднаннями видів збройних сил.

Оперативному мистецтву з точки зору воєнно-теоретичної дисципліни можна навчитися, але в умовах кожної конкретної ситуації для кожної конкретної операції (бойових дій) командир оперативного рівня з допоміжними органами управління повинен кожен раз виконувати конкретний перелік основних завдань оперативного мистецтва, а саме:

- досліджувати характер й зміст операцій (бойових дій);
- розробляти способи підготовки операцій та їх ведення на суші, у повітряно-космічному просторі й на морі;
- визначати в операціях найбільш ефективні способи бойового застосування видів збройних сил і родів військ, а також методи організації взаємодії між ними;
- розробляти рекомендації щодо управління військами (силами), їх оперативного забезпечення й практичного управління бойовою діяльністю військ (сил) в ході операцій.

Щоб розвивати оперативне мистецтво, треба уявляти його зміст. Отже оперативне мистецтво, яким володіють органи управління, є високим ступенем вміння, майстерності і творчості органів управління щодо підготовки підпорядкованих військ (сил) та ведення збройної боротьби у різних сферах застосування зброї для досягнення оперативних і стратегічних цілей війни (збройного конфлікту).

Характерним є визначення й вчених США [1]. Вони визначають, що оперативне мистецтво є галуззю застосування творчих здібностей командувачів і штабів, підкріплених їх навичками, знаннями, досвідом, необхідних для того, щоб конструювати стратегії, кампанії й великі операції, організувати й застосовувати війська. Оперативне мистецтво поєднує кінцеві цілі, шляхи та засоби їх досягнення для всіх рівнів війни.

Оперативне мистецтво охоплює вивчення й розробку всіх видів воєнних дій: наступу, оборони, організації та здійснення оперативного перегрупу-

вання військ (сил) тощо. Оперативне мистецтво займає проміжне положення між стратегією й тактикою та відіграє сполучну роль між ними. Воно безпосередньо впливає із стратегії та підкоряється їй, вимоги й положення стратегії є основними для оперативного мистецтва. Відносно тактики оперативного мистецтва займає чільне положення: воно визначає її завдання й напрямки розвитку [2].

Існують і зворотні взаємозв'язки й взаємозалежності. Наприклад, при визначенні стратегічних цілей війни й способів ведення воєнних дій враховуються реальні можливості оперативних об'єднань видів Збройних Сил, а також рівень розвитку теорії та практики оперативного мистецтва. Так само при плануванні операцій (бойових дій) ураховуються тактичні можливості з'єднань і частин, характер і особливості їх дій у конкретній обстановці, тому що в остаточному підсумку тактичні успіхи обумовлюють досягнення оперативних результатів, а останні прямо позначаються на досягненні проміжних і кінцевих цілей стратегії.

Під впливом розвитку озброєння і військової техніки, удосконалення організаційної структури військ (сил), змін способів ведення воєнних дій взаємозв'язки й взаємозалежності між стратегією, оперативним мистецтвом і тактикою стають більш багатогранними й динамічними. Оскільки оперативного мистецтва вирішує питання теорії й практики підготовки та ведення як спільних, так і самостійних операцій оперативними об'єднаннями сухопутних військ (СВ), ПС, ВМС країни, то в рамках його загальної теорії і практики можна виділити оперативне мистецтво СВ, ПС і ВМС.

Оперативне мистецтво кожного виду Збройних Сил у своєму розвитку базується на загальних методологічних основах і вимогах воєнної теорії та практики, враховує разом із цим специфіку організації, технічного оснащення, сфери дій, а також бойові можливості оперативних об'єднань відповідного виду ЗС.

Основні положення оперативного мистецтва впливають із загальних принципів воєнного мистецтва. Найважливішими з них є: рішучість; активність; раптовість воєнних дій; постійне намагання захопити і утримати ініціативу; тісна взаємодія родів військ видів Збройних Сил; постійна підтримка військ, сил і засобів у високому ступені бойової готовності; безперервне й сміливе ведення бойових дій з метою захоплення й утримання ініціативи; готовність вести бойові дії всіма наявними силами та засобами; досягнення поставлених цілей спільними зусиллями об'єднань і з'єднань всіх видів Збройних Сил і родів військ на основі їх тісної взаємодії; зосередження головних зусиль військ на вибраному напрямку у вирішальний момент; одночасне ураження противника на всю глибину його побудови; своєчасне нарощування зусиль; сміливий маневр силами та засобами (вогнем); врахування і використання морально-психологічного фактору; тверде і безперерв-

не управління військами (силами); всебічне забезпечення воєнних дій військ (сил) тощо.

Застосування загальних принципів в операції буде залежати від конкретних умов, в яких будуть діяти війська (сили). В той же час об'єктивний вплив того чи іншого принципу на практичну військову діяльність здійснюється по-різному. В залежності від обстановки, що складається, від ресурсного забезпечення Збройних Сил одні принципи набувають властивість домінування в ході підготовки та ведення бойових дій, інші навпаки, можуть на якомусь етапі розвитку подій нівелюватися або змінюватися на протилежні.

Одна з основних тенденцій розвитку сучасного оперативного мистецтва полягає у розширенні спектра завдань, розв'язуваних ним. Зокрема, воєнна стратегія, вирішуючи різнопланові проблеми обороноздатності країни, ставить перед оперативним мистецтвом нові завдання: участь загальновійськових об'єднань у вирішенні завдань ефективного регіонального стримування агресора у мирний час і на самій ранній стадії кризової ситуації; запобігання й згортання збройних конфліктів; ведення бойових дій одночасно в декількох операційних районах в умовах широкого застосування нової зброї й використання нетрадиційних форм і способів ведення бойових дій; прикриття й оборона стратегічно важливих і екологічно небезпечних об'єктів [3].

Безпосередньо з розвитком оперативного мистецтва пов'язане питання розвитку форм та способів застосування Повітряних Сил.

Зміни в тенденціях розвитку збройної боротьби та в інформаційних технологіях кардинально впливають на форми і способи застосування військ. Форми та способи застосування Повітряних Сил пройшли тривалу еволюцію, їх зміст і значущість змінювалися під впливом різних чинників, але головним, визначальним завжди залишався рівень розвитку озброєння та військової техніки. Це прагнення підтверджується відомим виразом "нова зброя – нова тактика, нові форми та способи".

На сучасному етапі збройної боротьби трансформування зброї та умов її застосування не лише внесли корінні зміни в загальну стратегію війни, а й призвели до появи та розвитку нових форм і способів застосування військ. Наприклад, тенденція інтегрованого застосування авіації та засобів протиповітряної оборони зумовила подальший розвиток такої форми застосування військ, як повітряна операція, сутність якої полягає в одночасному й ефективному вогневому ураженні об'єктів і військ противника на глибину його оперативної побудови та в повітрі.

Однією з основних тенденцій розвитку збройної боротьби є розширення просторового розмаху воєнних дій та зміщення центру бойових дій у повітряно-космічну сферу. Якщо у війнах минулого протистояння було двовимірним і проходило переважно на поверхні землі (ширина та глибина насту-

пу або оборони), а вертикальна (повітряна) координата використовувалась як допоміжна, забезпечувальна, то з часом збройні конфлікти й локальні війни щораз більше стають об'ємними й тривимірними. Основні зусилля в них зосереджуються на вертикальній, повітряно-космічній координаті.

Очевидним стає те, що існуючі засоби протиповітряної оборони, призначені для ведення війн четвертого покоління, будуть неспроможні ефективно протидіяти сучасному противнику, що веде бойові дії з елементами війни шостого покоління. Це дозволяє констатувати, що Повітряні Сили провідних країн світу все більше набувають лідируючого стану і поступово трансформуються у повітряно-космічні, а перспективі – в космічно-повітряні сили.

Досвід проведення АТО на Сході України, а також локальних війн і конфліктів свідчить [3], що якщо перелік завдань авіації практично не змінився, а їх пріоритетність визначалася конкретною оперативно-тактичною обстановкою, то форми і способи рішення цих завдань були і залишаються змінними. Вони залежать від постійного вдосконалювання та модернізації авіаційної техніки, засобів ураження, кількісного складу, а також від розвитку засобів ППО противника, форм і способів їх застосування.

На сьогоднішній час головною тенденцією удосконалення форм і способів застосування авіації є перехід від масованого застосування у визначений час до адаптованих дій на основі використання інтегрованого інформаційного поля.

Застосування зенітних ракетних військ здійснюється у формі протиповітряних боїв. Основними способами ведення протиповітряного бою в залежності від порядку ведення вогню доцільно виділити:

- ведення вогню дивізіоном, групою дивізіонів за цілевказівками з КП бригади;
- координоване з КП бригади ведення вогню дивізіонами, групою дивізіонів за даними своїх засобів розвідки;
- самостійне ведення вогню дивізіонами, групою дивізіонів.

Реалізація зазначених основних способів досягається завдяки застосуванню різних тактичних прийомів.

Аналіз бойового застосування ЗРВ (свідчить про те, що пріоритет одного способу бойових дій може призвести до шаблону, який стане надбанням противника і може забезпечити тільки тимчасовий успіх під час виконання бойового завдання. Найважливішою складовою протиповітряного бою сьогодні і на найближчу перспективу залишається маневр вогнем, силами і засобами, який передбачає: маневр засобами розвідки, пусковими установками, ракетами і складом частин та підрозділів ЗРВ.

Реалізація способів та тактичних прийомів маневрених дій на етапі підготовки і в ході ведення протиповітряних боїв ЗРВ дозволяє в повній мірі реалізувати зосередження зусиль на найважливіших

напрямах у вирішальний момент для виконання головних завдань.

Способами бойового застосування частин та підрозділів радіотехнічних військ є [4] оптимальні варіанти використання сил і засобів стосовно до умов обстановки, що дозволяють із максимальною ефективністю виконати поставлені бойові завдання при мінімальних витратах та втратах і включають:

- способи ведення радіолокаційної розвідки та обробки отриманої радіолокаційної інформації;
- способи видачі бойової і розвідувальної радіолокаційної інформації.

Способами ведення радіолокаційної розвідки в операціях (бойових діях) є:

- круговий пошук;
- пошук у призначеній зоні (секторі);
- пошук у зазначеному діапазоні висот;
- пошук і супроводження призначених цілей.

Способами видачі бойової і розвідувальної радіолокаційної інформації є централізований і децентралізований, а способами обробки радіолокаційної інформації – автоматизований і неавтоматизований. Вважаємо, що в перспективі останній буде виключено, а автоматизована система управління авіацією та протиповітряною обороною передбачатиме можливість централізованого та децентралізованого управління бойовими засобами РТВ в автоматизованому режимі.

Для виконання завдань з радіоелектронної боротьби (РЕБ) в операціях (бойових діях) Повітряних Сил ЗС України в умовах поточної радіоелектронної обстановки застосовуються такі форми ведення РЕБ, як:

- радіоелектронний вплив;
- систематичні дії з радіоелектронної боротьби;
- маневр засобами РЕБ.

При переозброєнні військових частин РЕБ на новітні зразки техніки та набуття внаслідок цього частинами РЕБ нових оперативних можливостей щодо ведення радіоелектронного подавлення, у перспективі можуть бути впроваджені такі форми ведення РЕБ як радіоелектронно-вогневий вплив та радіоелектронний удар.

Висновки

1. На сьогоднішній час простежується стійка історична закономірність забезпечення успіху у воєнних діях за рахунок переваги в певних силах і засобах, залежних від досягнутого рівня економіки. У збройних конфліктах майбутнього цей успіх стає залежним від ефективності застосування, в першу чергу, високоточних засобів ураження, які будуть залежати від ефективності інформаційних сил і засобів та ефективності протидії інформаційним можливостям систем управління військами (силами) і засобами противника.

2. У конфлікті майбутнього зміняться багато звичних уявлень не тільки в області стратегії, але

також і в області оперативного мистецтва і тактики. Для держав, які беруть участь в збройному протиборстві, такий конфлікт завжди матиме широкий просторовий розмах. Не буде явно виділеного напрямку головного удару, оскільки удари можуть завдаватися одночасно або роздільно зі всіх напрямів театру воєнних дій. Якщо у всіх попередніх поколіннях воєн (конфліктів) основними формами воєнних дій були удар, бій, операція, що були основоположними категоріями військової науки, то у збройній боротьбі майбутнього відбудуться великі зміни. У зв'язку з цим зникнуть тактичні, оперативні і навіть стратегічні рубежі і фланги. Конфлікт одночасно йтиме на всій території країни, що була атакована, і практично зникне відмінність між військами і всім населенням країни.

3. Також важко буде виявити відмінність між стратегією і оперативним мистецтвом. Відомо, що у всіх попередніх поколіннях воєн провідну роль в послідовному розгромі угруповань противника відігравала тактика. У конфлікті майбутнього головну роль в одночасній поразці противника гратиме стратегія.

4. На сьогоднішній час трансформується поняття "перемога". Як вже було відзначено, у всіх війнах минулих поколінь для досягнення перемоги потрібно було розгромити збройні сили противника, зруйнувати його економічний потенціал і змінити політичний устрій. Цього не можна було добитися без окупації території противника. Деколи ця окупація тривала багато років і десятиліття, що вимагало величезних витрат на утримання військ та підтримку їх боєздатності і високої бойової готовності на окупованій території. У збройній боротьбі майбутнього перемога може бути досягнута головним чином лише руйнуванням економічного потенціалу противника або зміною політичного вектору. Таким чином, перемога може бути досягнута без окупації,

лише в результаті проведення комплексних гібридних дій і виграшу у інформаційному протиборстві.

5. За таких умов на Збройних Силах України, а особливо Повітряних Силах, лежить величезна відповідальність щодо захисту своєї держави. Тому визначення можливих форм і способів застосування Повітряних Сил Збройних Сил України, шляхів підвищення їх можливостей щодо ведення операцій в сучасних умовах, вирішення проблем управління військами (силами) Повітряних Сил і всебічного забезпечення їх застосування є досить актуальними і необхідними.

Список літератури

1. Joint Publication 1-02. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. As Amended Through 9 November 2006.

2. Руснак І.С. Загальні основи воєнної науки та її взаємозв'язок з іншими науками / І.С. Руснак // Наука і оборона. – 1999. – №1. – С. 17-22.

3. Погляди щодо подальшого розвитку форм і способів застосування Повітряних Сил Збройних Сил України в сучасних операціях (бойових діях) / А.М. Артеменко, О.О. Астахов, В.В. Коваль, О.М. Жарик // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. – 2015. – № 2. – С. 6-9.

4. Сідаш В.В. Структура, стан, перспективи розвитку Повітряних Сил до 2025 року, тенденція змін форм та способи застосування Повітряних Сил Збройних Сил України: консп. лекції / В.В. Сідаш. – Х.: ХВПС, 2009. – 84 с.

5. Петрушенко М.М. До питання подальшого розвитку форм і способів застосування Повітряних Сил Збройних Сил України / М.М. Петрушенко, В.В. Гамора, В.В. Коваль // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. – 2011. – № 2. – С. 4-6.

Надійшла до редколегії 7.08.2017

Рецензент: д-р військ. наук проф. Г.А. Дробаха, Харківський національний університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РАЗВИТИЕ ОПЕРАТИВНОГО ИСКУССТВА, ФОРМ И СПОСОБОВ ПРИМЕНЕНИЯ ВОЗДУШНЫХ СИЛ

С.В. Лазебник, В.Г. Малюга, О.Н. Мисюра

В статье представлены взгляды относительно развития оперативного искусства, форм и способов применения Воздушных Сил с учетом современных тенденций ведения вооруженной борьбы. Раскрыты особенности трансформации вооруженной борьбы и, как следствие, изменения в оперативном искусстве вида Вооруженных Сил.

Ключевые слова: войны, локальные конфликты, стратегия, оперативное искусство, тактика, Воздушные Силы.

DEVELOPMENT OF OPERATIVE ART, FORMS AND METHODS OF APPLICATION OF AIR FORCE

S. Lazebnik, V. Malyuga, O. Misyura

In the article looks are presented in relation to development of operative art, forms and methods of application of Aircrafts taking into account the modern tendencies of conduct of the armed fight. The features of transformation of the armed fight are exposed and, as a result, change in the operative art of type of Military Powers.

Keywords: wars, local conflicts, strategy, operative art, tactic, Aircrafts.